

мом у јуну (13.1) и минимумом у октобру (9.3); 6^о јужноморавски и рашки, са максимумом у јуну (11.2) и октобру (10.9) и минимумом у јулу и августу (6.1); вардарски са максимумом у новембру (12.2) и минимумом у јулу; 8^о миљацко-прачки са максимумом у октобру, јуну и марту и минимумом у фебруару.

(Bibliographie Géographe. 197 с. 319—320.)

Ив Шашењо.

Gavazzi A.: 1) Horizontalni raspored najvećih i najmanjih prosječnih mjesečnih množina padalina na Balkanskom poluostrvu. (Hrvatski Geografski Glasnik, бр. 1, 1929, с. 14—21).

2) Ein Trockengebiet in Jugoslawien. (Ibid., с. 46—47.)

1) Северни делови нашег полуострва добијају најмање количине талога у фебруару, највеће у јуну; јужни делови, међутим, добијају највеће количине у октобру и новембру, најмање у јулу и августу. Писац објашњава овакав распоред талога кретањем барометарских депресија по одређеним путевима. У колико се ове депресије по тим путевима чешће крећу, у толико је и количина талога већа.

2) На супрот Хелмановом тврђењу да у нашој земљи нема сушних крајева, писац је на неким станицама у долинама Вардара, Брегалнице и Струмице констатовао, на основу досадашњих мерења, годишње количине талога мање од 500 мм. Извесно је тачно пишево објашњење да ове станице имају због тога тако мале количине талога, што леже у котлинама, које су опкољене планинама.

Б. Ж. Милојевић.

Adamović L.: Die Pflanzenwelt der Adria-länder, Jena 1929, Verlag von Gustav Fischer, с. 1—202 и 31 слика у тексту.

Књига је у стилу некојих ранијих пишевих радова, нарочито потсећа на *Die Pflanzenwelt Dalmatiens* (Leipzig 1911) и *Führer durch die Natur der nördlichen Adria* (Wien 1915); ипак је овај рад ширег обима, јер обухвата и остале јадранске крајеве,

сем Истре и Далмације (Фурланију, Венецију, Емилију, Марке, Абрुци, Апулију, Отрантске земље, Хрватско приморје, јужну Херцеговину, јужну Црну Гору и Арбанско приморје). У првом делу ове радње расправља аутор о еколошким факторима јадранских земаља, географском положају, и климатским факторима, едафичним, локалним и биотичким. У другом делу говори о вегетационим типовима, у трећем о обрађеном тлу, и у четвртном о висинским степенима вегетације. На крају је богата ботаничка библиографија, која се односи на земље поменуте у књизи. У овој је књизи аутор појаву сукцесије (види Pflanzenwelt Dalmatiens и Die Vegetationsverhältnisse der Balkanländer, Bd. IX. der Veget. d. Erde von Engler und Prude, Leipzig 1911) назвао *алшернаш* или *шурнус*, с тога што је енглески ботаничар Ф. Ц. Клеменш назив сукцесија употребио за појаву која се дешава на месту истиснутих или изумрлих елемената. Неке опет биљне задруге имају својство, да простор и остале животне факторе искоришћују редом, измичу са својим задругарима. Свака биљна врста ради тога удешава своју вегетациону периоду у доба, кад су за њу прилике најповољније. То аутор зове *алшернашом* или *шурнусом*.

Књига је писана веома угодним стилем; материјал је савесно и зналачки обрађен; књигу аутор намењује као вадемекум пријатељима и истраживаоцима јадранске флоре.

Луцијан Марчић.

Adamović V. L.: Ekološke prilike dubrovačke i ostale dalmatinske vegetacije. (Glasnik Dubrovačkog Učenog Društva Sv. Vlaho Knj. I. Dubrovnik 1929, str. 50—83).

У овој краћој радњи писац у главном обрађује исте елементе као у горе поменутој књизи ограничујући се само на Далмацију и Дубровник. У одељку „Утицај људи и животиња“ упозорава јавност, да у манији модернизовања не уништи аутохтони карактер наше вегетације.

Луцијан Марчић.

АНТРОПОГЕОГРАФИЈА

Vuletić Vukasović Vid.: Planinštaci u Hercegovini. (Sbornik I. sjezdu slovanských geografů a etnografů v Praze 1924, с. 389—390). Praha, 1926.

Писац је дао неколико података о сточарским кретањима сељака из Граца (у Хумини, код Хутова), који лети изјављају стада на Морине, код Невесиња. Кад дође време издигу, овце саме беже у планину. Подаци о старости ових кретања јесу следећи: код станова у Моринама нађени су дубровачки новци из почетка 18. века, а у градачкој књизи умрлих записани су

неки Грачани који су на планини помрли почетком 19. века, и тамо сахрањени. Како је планина далеко од села „пет конака“, то су се неки сељаци из Граца, да би били ближе планини, населили у Невесињу.

Б. Ж. Милојевић.

Милојевић М. С.: Мелиорације Попова Поља. Одштампано из Гласника Министарства Пољопривреде и Вода, Бр 22., с. 1—26, Београд, 1928.

Питање мелиорације плањених карних поља има с национално-економског становишта велику важност. Техничким

радовима треба да претходи детаљно познавање хидрографских и спелеолошких прилика поља.

На примеру Попова Поља, писац износи главне основе мелиорација. Закључке изводи на основу досадањих радова и личних испитивања хидрографских и спелеолошких прилика поља.

Попово Поље лежи у карсној депресији динарског правца; дно му је покривено песком и шљунком. Од мора је растављено карсном пречагом, коју просеца сува долина Вала. На Северо-западу оквир поља просеца Хутовска Вала, а према Југо-истоку је широко отворено. Дно поља је 220—225 м. над морем. Требишњица се усекла до кречњачке подине. Клима поља је блага, јер је у три правца отворено утицају мора. Вегетација поља карактерисана је тим утицајем. Има разлике у вегетацији обода и равни поља.

Поплаве су редовне крајем септембра или почетком октобра, а трају до краја априла, а каткад и даље. Поплаве проузрокује у главном Требишњица. Воду гутају бројни понори и издухе по дну поља. Још није утврђен тачан однос између притицања и отицања воде. Сву воду могу да приме понори Дољашница и Провалија за три месеца, кад би вода равномерно долазила. У том случају не би ни било поплаве.

У пољу су многобројне јаме и пећине. са подземном хидрографијом. Има извесне морфолошке разлике између јама по дну и ободу поља. Прве, готово редовно, прелазе у пећинске канале и служе као понори. Друге прелазе у цукотине или зачепљене канале, иако су неке у вези са подземним токовима.

И пећине су честе; обично полазе са дна, ређе са обода поља. Између њих нема морфолошке, али има хидрографске разлике. На основу тога писац класификује пећине поља на: 1. корита подземних отока, 2. корита подземних притока поља и 3. еставеле. Отоке су, већином, пећински канали, са проширењима, везаним сифонима и узинама. Нагиби нису континуални, и вода се у каналима креће и под хидростатичким притиском. Еставеле су на додиру равни и обода поља; оне су претежно понори.

Тежиште мелиорација лежи у скраћивању трајања поплаве. Садашњи капацитет отока мањи је од капацитета притицања воде. То скраћује вегетациону периоду, и зато се у пољу и сеју само куруз и сирјак. Скраћивањем трајања поплаве продужила би се вегетациона периоду, и омогућило сејање рентабилнијих усева. Ради недовољне влажности морало би се поље наводњавати.

Капацитет отока могао би се повећати или стварањем вештачких или проширањем садањих отока. Од свих варијаната

вештачких отока писац даје првенство двома: 1. из корита Требишњице, тунелом-каналом испод Вале, и 2. из корита Требишњице код Десинсела на Талежу, према врелу Дубровачке Реке. Прва има предност. Питање вештачких отока скупо је и рад траје дуго. Проширавање садањих отока може се извести са релативно малим средствима и радом, а наводњавање п дизањем двају резервоара.

Овај рад представља успелу спелеолошко-хидрографску студију, која за питање мелиорација има велику вредност.

Шииро Солдо.

Појовић Ј.: Љетни станови на Зеленгори. (Гласник Земаљског Музеја у Босни и Херцеговини, 1928, 1., с. 167—186.)

У неколико одељака овог чланка писац проучава сточарство Зеленгоре. У првом одељку, који носи наслов „Општи прилази на Зеленгору“, говори се у ствари о путевима, којима се на Зеленгору долази са Севера и Североистока, нарочито из долине Дрине. У другом одељку описују се путеви којима хумљачки сточари из околине Стоца, Љубиња и Билеће изјављују стада на Зеленгору. Даље је реч о положају катуна и о колибама, о пашњацима, и о стоци и сточним производима. Удеољку о пашњацимаа избележено је које породице и из којих хумљачких села летују у појединим катунима зеленгорским.

Иако писац није географ, онет у његовом чланку има много података о питањима на која обраћа пажњу и Географија, проучавајући планински живот. Најпре је јасно, да на Зеленгори, као и на Бјелашници, Трескавици и т. д. постоје два типа сточарства, бошњачко и хумљачко. Ово друго сточарство у новије доба има да се бори са знатним препрекама, и стога опада, док се прво развија. Хумљачки сточари имали су и раније борбу са становништвом у чије су крајеве долазили: пре него што су почели изјављивати стоку на садашње станове, у висини од 1500 до 1800 м, излазили су на нижа пасишта, у висини од 800 до 1000 м, и одатле су били потиснути. Од особитога су значаја пишчева запажења да се станови подижу у положајима, које је од природе лако бранити, и да су зеленгорске колибе у неким крајевима камене, а у неким дрвене; штета је што о овом питању није више говорено, и што на карти није извучена граница између колиба ових двају типова. А поводом поменуте карте само два питања: зашто се Билећа зове „Bilek“? — и како то да су на једној истој карти обележене границе из двају разних времена: садашње „среске“ и негдашње „покрајинске“?

Б. Ж. Милојевић.

Rubić Ivo: Ispaza na Blakovi (Hrvatski Geografski Glasnik, 1929, бр. 1. стр. 47.—76.)

После краћих, уводних разматрања о физичким особина Биокова, писац проучава сточарство на овој планини, и говори о пашњацима и својини земљишта, о зградама за сточаре и стоку, о сточарском животу и т. д. Несумњиво је, да је писац дао овом расправом врло добар прилог за географско проучавање сточарства. Али један резултат овог рада вреди нарочито истаћи. Иако на Биоково, као планину у Средоземној Области, изјављују лети благо сточари из околних села, опет се из пишчевих излагања виде разлике у сточарству на североисточној и југозападној страни планине. На североисточној страни, на пример, паша је по благо нагнутој, кршној падини, која се диже од села до врх гребена; на југозападној страни, међутим, паша је на високој површи испод гребена, док се стрми одсек, којим Биоково пада према мору, не искоришћује. Због овога су на североисточној страни стаје на мањој висини, а на југозападној на већој; на североисточној страни, даље, поред стаја има и станова (ради искоришћавања виших делова планине), док на југозападној страни станова нема. Сточарски живот је у опште развијенији на кршној, североисточној, него на приморској, југозападној страни.

Б. Ж. Милојевић.

Штебуш Александар: Наши главни пољопривредни реони. Издање Министарства Пољопривреде и Вода, одељење за ратарство, књига 4. Београд 1926. стр. 1—74, са 13 карата изван текста.

Врло интересантна студија о пољопривреди у нашој земљи.

Писац најпре истиче везе између климе и биљних формација, на којима се заснива реонизација пољопривреде. На територији наше државе владају четири климатска типа. Три су зонална и долазе с поља из суседних великих зона: атлански са Северозапада, медитерански са Југозапада и источни са Северо-истока. Четврти је тип локални, јер зависи од висине краја. Сем тога писац издваја три климатске области, које се јављају у крајевима где се сукобљавају поменути климатски типови. То су источна климатска област, под утицајем висине у Поморављу и Источној Србији; источна климатска област под утицајем медитеранским у Повардарју; и атланска климатска област под утицајем источне у Посавини.

Климатски типови проузрокују специфичне биљне формације: средоземној клими одговарају макије, средње-европској шуме, источној степе, и алпској ливаде.

Под утицајем источне климе је већи део наше државе. На Истоку су претежнији храст и буква, а на Западу четинари. Утицају источне климе писац приписује јаку оголићеност у источној половини наше државе. Обешумљеност Јужне Србије није

последича крчења, већ климе. Ту се сукобљавају источна и средоземна клима. Распрострањење храста на Истоку и Североистоку у вези је са сувљом климом, јер се храст насељава у области која представља прелаз од хумидне ка аридној зони.

Издвојена су четири реона: типично шумски, који заузима централни део наше државе; реон несталних шума на Истоку и Југу; медитерански, реон карста и макије; и степски реон, који захвата део велике днарске равнице.

У овим реонима превлађују три типа земље. Тип *чернозјома* — црнице са великим садржајем хумуса, распрострањен је услед суве климе у Бачкој, Банату и Срему. Други, *подзоласти* тип, одликује се тиме што су у њему распаѓање минералних састојака и растварање органских материја јако повећани. Сем тога у њему је врло јако испирање. Подзоласти тип се дели на: југоисточни или јужносрбијански; моравски, у којему је распрострањена смоница и гајњача; централни-планински, који се одликује плитким земљиштем; долињски или посавски, у коме се истичу врло плодни речни наноси; североалпски, који се карактерише планинском црницом, врло богатом хумусом, лединама и под-алпским ливадама.

Јадранско Приморје је област црвенице, где се јака влажност смењује са периодом највеће суше.

Сем тога, писац целу државу дели на две велике привредне зоне, северну или северо-источну са знатним процентима зиратног земљишта, и јужну или југо-западну где превлађују утрине, пашњаци и ливаде. Високи проценти зиратног земљишта и распрострањање култура на Северу, Североистоку и Истоку поклапају се са утицајем источне климе.

Културне биљке писац дели на еуритопне и стенотопне, оне које се шире на великим и на мањим просторима. Главна зона озиме пшенице обухвата северни део наше државе, и одатле се шири Истоку и Југу. Ово простирање озиме пшенице последица је климе, јер пшеница тражи топло земљиште и избегава влажност. Реон јечма и овса наставља се на реон пшенице и ратарског појаса. Кукуруз је специфична култура речног аливијума. Област црвене детелине, кромпира и лана пада у северо-западни део наше државе, јер је овде хладнија и влажнија клима. Реон јабука, крушака и ораха захвата ратарску област и улази дуж река у шумско-планинску област. Винова лоза се не може лако реонизирати, јер је она баштенска култура. Због утицаја земљишта и инсолације она се шири далеко на Север. *Маслине*, *смокве*, *йиринач* и *цамук* су такође регионалне биљке. Маслина и смоква су представници средоземне области. Ове две биљке су распрострањене у нашем